

LANDGRÆÐSLAN

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið
Skuggasundi 2-4
150 Reykjavík

Gunnarsholti, 30. október 2019

Efni: Umsögn um tillögur/áherslur þverpólítískrar nefndar í lagafrumvarp um miðhálandisþjóðgarð og umfjöllun um fjármögnun fyrir stofnun þjóðgarðs.

Landgræðslan hefur kynnt sér þær tillögur og áherslur sem þverpólítísk nefnd um stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu hefur lagt fram. Hér er um að ræða tillögur/samantekt er varða tvö atriði sérstaklega, þ.e. annars vegar um þau áhersluatriði sem nefndin sér fyrir sér að verði í væntu lagafrumvarpi um þjóðgarð á miðhálandinu og hins vegar umfjöllun um fjármögnun þjóðgarðsins. Óskað var ábendinga stofnunarinnar.

Ábendingar stofnunarinnar snúa að fyrra atriðinu, þ.e. áhersluatriðum í væntu lagafrumvarpi en síður að fjármögnunarluta verkefnisins.

Landgræðslan byggir ábendingar sínar á því hlutverki sem stofnunin gegnir að lögum, sbr. lög um landgræðslu nr. 155/2018.

Almennt er Landgræðslan jákvæð í garð þess að á miðhálandi Íslands verði stofnaður og starfræktur þjóðgarður, með öllum þeim tækifærum sem slíkt hefur í för með sér.

Í bréfi, dags. 30. apríl sl., gaf Landgræðslan umsögn um textadrög þriðja verkefnis þverpólítískrar nefndar sem vinnur að stofnun þjóðgarðs á miðhálandi Íslands: Tillögur að helstu áherslum í stjórnunar- og verndaráætlun, en umsögn þá má finna á samráðsgátt stjórnvalda.¹ Í þeirri umsögn segir m.a.:

„Landgræðslan vill benda á að fyrr á öldum var talsverður hluti eyðisanda og víðerna hálandisins mun meira gróin en þau eru í dag. Vistkerfi hálandisins hafa tapað stærstum hluta gróður- og jarðvegsþekju sinnar, einkum vegna ósjálfbærrar landnýtingar á svæðum með rofjörnum jarðvegi, samhlíða harðneskjulegu veðurfari og tíðum eldgosum sem sköpuðu aukid álag á vistkerfin. Skýrslan Jarðvegsrof á Íslandi sem kom út árið 1997 sýndi glögg að stór hluti vistkerfa á miðhálandinu er í röskuðu eða jafnvel eyddu ástandi. Landgræðslan telur því algerlega nauðsynlegt að í stjórnunar- og verndaráætlun svæðisins verði gert ráð fyrir endurheimt raskaðra vistkerfa á miðhálandinu með uppgræðsluáðferðum sem henta aðstæðum hverju sinni. Það getur ekki verið sérstakt markmið stjórnvalda að viðhalda manngerðum auðnum á hálandinu, a.m.k. ekki í stórum stíl. Slíkt væri og í algerri andstöðu við sett markmið stjórnvalda um bindingu kolefnis í gróðri og jarðvegi enda væri ekki um slíkt að ræða sem og að áframhaldandi losun frá rofnum vistkerfum væri óumflýjanleg. Með hliðsjón af markmiðum þeim sem fram koma í lögum um landgræðslu nr. 155/2018, sjá sérstaklega 1., 2. og 3. gr., sem og b-lið 2. gr. náttúruverndarlaga fer Landgræðslan fram á að í kaflann um vernd náttúru og menningarmínja svæðisins verði sérstaklega tekið fram að almennt skuli stefnt að endurheimt raskaðra vistkerfa nema annað sé sérstaklega tekið fram.“

¹ [https://samradsgatt.island.is/oll-mal/\\$Cases/Details/?id=1370](https://samradsgatt.island.is/oll-mal/$Cases/Details/?id=1370)

Í ljósi ofangreinds lýsir Landgræðslan yfir mikilli ánægju með þær tillögur nefndarinnar sem hér eru fram komnar og finna má í *Kafla 1 – Stofnun Miðhálandisþjóðgarðs*, sérstaklega um að eitt af markmiðum þjóðgarðsins skuli vera að: „Endurheimta vistkerfi sem hafa raskast“ og annað að: „Leitast við að efla samfélag og styrkja byggð og atvinnustarfsemi í nágrenni þjóðgarðsins og á landinu öllu, meðal annars með því að hvetja til sjálfbærrar landnýtingar.“

Um áherslupunkt um endurheimt vistkerfa sem hafa raskast

Það að endurheimta skuli vistkerfi sem raskast hafa í væntum þjóðgarði sé sérstakt markmið væntra laga um þjóðgarð á miðhálandinu er sérlega mikið fagnaðarefni. Allt í senn er þetta markmið sérstaklega þjóðhagslega hagkvæmt, sem og að vera í samræmi við ýmis lög og þjóðréttarlegar skuldbindingar Íslands. Þjóðgarðurinn mun, ef af verður, ná yfir meginþorra hálandis landsins. Á því svæði er gnæð verkefna hvað endurheimt vistkerfa varðar sem mikilvægt er að ráðist verið í að vandlega athuguðu máli og í samræmi við viðurkenndar aðferðir. Landgræðslan og fleiri stofnanir og félagsamtök hafa innan sinna vébanda umfangsmikla þekkingu og reynslu, sem án efa mun reynast verðmæt þegar áskorunin er eins stór og eydd og röskuð vistkerfi miðhálandisins bera best raun um.

Um áherslupunkt um að leitast skuli við að efla samfélag og styrkja byggð og atvinnustarfsemi í nágrenni þjóðgarðsins og á landinu öllu, meðal annars með því að hvetja til sjálfbærrar landnýtingar.

Um leið og endurheimt raskaðra vistkerfa er brýn er og mikilvægt að sú fjölbreytta landnýting sem fram fer og mun fara fram innan marka vænts þjóðgarðs sé ávallt með sjálfbærum hætti. Hverskonar ósjálfbær landnýting, innan sem utan þjóðgarðs, er óásættanleg og við henni verður að sporna til að koma í veg fyrir skemmdir á því andlagi sem þjóðagarðinum er ætlað að vernda – landinu í heild eða afmörkuðum hlutum þess. Sérstaklega hljóta hér að koma til skoðunar atriði er snúa að þeim búfjár á hálandinu og ágangi ferðamanna á einstaka staði þess.

Í *Kafla III – Starfsemi í þjóðgarðinum, landnýting og þjónusta* leggur nefndin áherslu á hefðbundnar nýttjar, t.a.m. að hefðbundnar nýttjar geti þróast með eðlilegum hætti og að um þær verði sérstaklega fjallað í lagatexta og að sjálfbær búfjárbætt verði rétt höfum áfram heimil.

Landgræðslan er ofangreindri nálgun algerlega sammála. Í lagatexta er ástæða til að fjalla um hefðbundnar nýttjar rétt hafa. Beitarréttindi eru hefðbundin, óbein, eignarréttindi ákveðinna aðila til ákveðins svæðis. Þessi réttindi er eðlileg að rétt hafa geti nýtt sér á fyrirfram gefnum forsendum, til framfærslu sér og sínum. Um leið er eðlileg krafa að nýting þessara réttinda sé takmörkuð, sé hún þess eðlis að ósjálfbær teljist og valdi jafnvel hnignun á nú þegar viðkvæmum vistkerfum.

Virðingarfyllst,
f.h. Landgræðslunnar

Arni Bragason